

בפאטאליזם גמור המתין האזרה למידחמה חבאה וזשואה הכלכלית

שערוניתהשחיתות שרדפו זו את זו, יכלו לדכא את רוחו של כל אדם. אחרי השערונייה של בנק ארץ ישראל בריטניה באה השערונייה הכפולה של טיבור רוזנבאום ומיכאל צור (ראה עמודים 25-26). נדמה היה שזהו שיא שאי אפשר לעבור אותו. אולם שערונייה הקומיסיון על הרכש הביטחוני של ישראל שבר גם היא זה.

כאשר נודע כי קצינים בכירים של צה"ל ופקידים בכירים של משרד הביטחון, שהיו אחראיים להזמנת נשק וציוד צה"ל, בסכומים של מיליארדים, פרשו מתפקידיהם והפכו סוכני הייצוגים, תמורת עמלה של מיליונים (ראה מיסגרת). — נוצר הרושם שאין עוד אבר בגוף המדינה שאינו נגוע בריקבון.

הילולת המיליונים סביב עיריית אילת והפרישה הסגנונית של אבנר תומר (ראה עמודים 18-19) הוסיפו נוסף לתמונה כלי לית זו.

לא! לכה העולם. במדינה נורמלית היו שערוניות נוראות אלה גורמות לדיכאון ולייאוש. אולם בישראל, כך נדמה, יצא מתוך מעוז. כי השערוניות הסתיו לפי חות את הדעת מבעיות הגורמות לדיכאון עמוק הרבה יותר.

שתי המוטטיות — שכל אחת מהן די בה כדי לערער את סידרי השלטון במדינה רגילה — התחרו השבוע על כותרות העיתונים.

במערכת החוץ של ישראל אירעה התימוטות מוחלטת. כל עמדות הממשלה עד כה הפכו בלתי רלוונטיות. בפני ישראל נותרה אופציה יחידה — לנהל משאומתן עם הפלסטינים, ואילו הממשלה שללה אופציה אחרונה זו מכל וכה (ראה עמודים 10-11).

למעשה נותרה ממשלת ישראל השבוע, בבליז, ללא תשובה על הבעיה העיקרית של קיום המדינה. אפילו התשובות המדומות, שהושמעו עד כה, התפוצצו הממשלה לה יכלה לומר רק מילה אחת — לא! — לתביעת כל משולות העולם, מהן עוינות (כמו צרפת) ומהן ידידות (כמו רומניה), ואף להצעה המרומזת של ארצות הברית: להסתדר עם הפלסטינים.

במצב זה נותרה אפשרות יחידה — מילחמה. אורחי ישראל המתינו לה בפאי סטלינים גמור, כשם המתינו השבוע ליוזמה — כאילו היתה המלחמה תופעת-טבע שאין שליטה עליה.

המופקרים קוראים לצנע. כאילו לא די בהתמוטטות טוטאלית זו בחוץ, גלוותה אלה התמוטטות דומה במערכות הכלכלה של המדינה.

שתינו היה, כמובן, קשורות זו בזו — אך אורחי ישראל לא רצו להכיר בכך. דהיות המדינה אל שית-הרגל נראתה כתופעה נפרדת.

כבר עתה נופלת רמת המהייה בהרבה מזה של מדינות אירופיות ואמריקאיות, כי עלות רמת-התפתחות דומה. השבוע ישבו ראשי המדינה ודנו כיצד להוריד רמת רמת-המהייה עוד הרבה יותר — מבלי לחיות בטוחים שהדבר יביא להבראה אמיתית.

באותו פאטאליזם שבו המתין למלחמה הבאה, המתין האזרח גם למותו לכלכלה אלה. הוא קרא בעיתון כי בקרוב לא יוכל עוד להרשות לעצמו לנסוע לחו"ל, לטייל בכבישי הארץ או לרכוש מיצרכים ושורשי תים שהם מובנים מאלהים לעמיתיו בחו"ל. היה לעניין גם צד היתולי: האישים ש'קראו לו להדק את התגורה ולהוריד את רמת-מהייתו, היו אותם השרים, הספקידים ואיליההו שהיו קשורים בשערוניות ה'לכליות השונות, שביזבוז מאות מיליונים מכספי המדינה בעסקים שוורים, ושמוטי פים מדי יום לתת למדינה דוגמה חייה של ביזבוז שהצני.

אולם האזרח הישראלי הוא יצור סכי לני. הוא ממתין לבאות בתרגשה של חוסר-אונים, מתוך תיקוה שתומה היצילית, איכשהו, הערים על השואות: המדינה והכלכלית כאחת.

מי הם הוציגים של יצורי הושק הנהנים מכל נשק התגיע לישראל

ב חודש יוני 1963 יצא שמעון פרס אז סגן שר הביטחון, לסלון האווירי שנערך בשדה-התעופה להבורוזה בצרפת. בין מלוויי של פרס לתצוגת המטוסים ה' בינלאומית, היה גם איסר פן, לשעבר עובד משרד הביטחון, מי ששימש במשך שנים רבות ראש מישלחת הקניות בפאריס. איסר כבר לא היה או עובד משרד הביטחון. הוא נילוה לפרס בנסיעתו לצרפת כדי לברר אפשרויות לקאריירה אזרחית. תוך כדי שהייה בצרפת, הגיעה הידיעה כי דויד בן-גוריון, או ראש הממשלה ושר הביטחון, התפטר מתפקידו בשל משבר פרשת לבון. אבל ברגע האחרון, הספיק פרס לגמול לידו איסר פן.

איסר פן חזר לארץ ברכוש גדול. בהש' תדלותו של פרס, "האיש של ישראל ב' צרפת", התמנה איסר כנציגה של חברת אופמה הצרפתית בישראל. חברה זו היא המשוקת של כל תעשיית מטוסי-הקרב של צרפת. לא פחות ולא יותר.

לגבי איסר פן היה פירושה של הנציגות בה זכה במתנה, קבלת עמלה מכל מטוסי-הקרב שקנתה מדינת ישראל מצרפת. באותן שנים, בתן היתה צרפת ספקית הנשק הכימית-בלעדית של ישראל. ה' ציאה מדינת ישראל כמיליארד דולאר ל' רכש מטוסים מצרפת. אחוז בלתי-ידידע מסכום זה זרם לכיסו של איסר פן וכמה משותפיו, שרובם-ככולם היו גם הם עובדי דיס-לשעבר של משרד הביטחון.

כך נבקע תקדים לגבי שיטה שהופעלה מאז ועד היום: מתן מתנות-חיים, המב' טיחות הכנסה קבועה של מיליונים לכל החיים. קבוצה קטנה של אנשים, רובם ככולם פקידים בכירים במשרד הביטחון לשעבר או מפקדים בצה"ל, שהיו מקורבים לצלחת ומ"אנשי שלומנו", גרפו נתח שמן מהמעמסה הביטחונית המונחת כל השנים על אזרחי המדינה.

מתנות-חיים

גורפים אינם סחרי-נשק במובנה המקובל של המילה. הם אפילו אינם מתווכים. אין כוחם להשיג עבור צה"ל נשק שלא ניתן להשיג באמצעות מגעים מדיניים. הם בסך הכל פרוטקציונרים. ה' מקבלים נתח מהעונה הביטחונית הלאומית. עיסוקיהם הרכש של מדינת ישראל, ה' נמנית כיום עם הגדולות שבצרכניות הנשק בעולם. מנהולות ונחמנות באמצעות מגעים מדיניים בין ראשי מדינות, את פרטי העיסוקת משלימות מישלחות-הקניות של משרד הביטחון.

אבל יצרניות הנשק, המספקות את הנשק לצרכן כך, אחרי קבלת היתר המדיני לכך, הן חברות פרטיות. כל חברה כזו מחזיקה בדרך-כלל במדינה הצרכנית נציגות המטפלת בצד המיסחרי של העיס' קה. בהתכתבות, בביקורת המישלוחים, ובגביית התשלומים והעברתם ליצורן, וזוהי משימה שאינה צריכה כישורים מיוחדים. כל פקיד ממשלתי בכיר היה יכול לבצע אותה. אבל לא צה"ל ולא משרד הביטחון היו מוכנים ליטול תפקיד זה על עצמם, להקים נציגויות פיקטיביות ולהבטיח שמישהעמלה עבור הנשק הניכש יחזרו לקופת המדינה. ההסבר הסתמי לכך היה שמערכת הביטחון פשוט אינה בנוייה למלא תפקיד זה: אין לה כח-האדם לכך, משום כך נססרו נציגויות יצרני הנשק, תמיד לפי המלצת צה"ל ומשרד הביטחון, לאנשים המקובלים כמהימנים.

לאמנות כפולה

איסר פן, למשל, היה לא רק פקיד בכיר במשרד הביטחון. הוא היה גם מ' ידידיו הטובים של האלוף עזר וייצמן, או מפקד חיל-האוויר, שהיה סועד על שולחנה בקבוצות. מסיבת-התפתעה של עזר פרס. במלאות לו 40 שנה, נערכה בביתו של פן, אך נציגות תעשיית מטוסי-הקרב ה' צרפתית. לא היתה המתנה היחידה בה זכו פן וחבריו, בשעתו, בשנותיה הראשונות של המדינה, החינוך מסודות ממלכתיים מסויימים בבעלות על נציגויות ישראליות של חברות מסחריות בינלאומיות. עם הס' תלקותו של בן-גוריון מהשילטון, הוחלט ל' העביר נציגויות אלה לידיים פרטיות.

כך זכו איסר פן וחבריו בנציגויות של חברות כמו דואק ואו-וייט, המבוססות להם לא פחות מנציגויות-הנשק שלהם. צה"ל הוא צרכן נכבד של סירטיציילים, סכומים עצומים מוצאים עלידי מערכת הביטחון לרכישת סירטיציילים למטרות

נציג-הרכש מילצ'ן ואשתו לכל אנשי שלומנו

מודיעין או לסירטי-הירי של המטוסים. מכל סרט כזה גובים פן וחבריו עמלות. אגב, למרות כל החסדים והמתנות ש' קיבל, לא אחזר איסר פן טובה למיטיביו. כאשר פרשו משה דיין ושמעון פרס מ' תפקידיהם הממלכתיים וממיסלגת העבודה והקימו את רפ"י, העדיף פן להמשיך ל' קיים את יחסיו הטובים עם הצמרת ה' ביטחונית החדשה. ראשי רפ"י ציינו אז במרידות את העובדה שהוא לא נימנה עם אלה שחילקו את אחוזי העמלות ש' קיבלו, עם חבריהם הפוליטיים הנדכאים בתקופותיהם הקשות.

לאמנות כפולה

איסר פן הוא תדוגמה הקלאסית ל' שיטת ה"גורפים". אחרים שאחרי ש' רותם הממלכתית והצבאי גילו לפתע את עולם העסקים הממלכתיים, הלכו בעיקבותיה. כמה מהם הפכו במרוצת הזמן לבעלי נא' מנות כפולה. מול נאמנותם אלה שהעניקו להם את מתנות-החיים, ניצבה נאמנותם לבוסים החדשים שלהם — יצרני-הנשק במדינות המערב. ידועים כמה מיקרים ש' בהם הכריעו הגורפים לטובת מעבידיהם. הם יכלו לשרת אותם במידע על מחיי רים שונים שניתן לתבוע ממדינת-ישראל תמורת כלי-נשק שונים, בהתאם למידת הנחיצות והדחפויות שלהם בצה"ל. הם ספיקו גם מידע על להציע שניתן להפעיל לגבי מועדי תשלום וכיוצא בזה.

תעלומה שודאי לא ניתן יהיה לגלותה אף פעם, מטעמים ביטחוניים, היא איזה ציוד צבאי יצליחו אותם נציגים למכור למדינת-ישראל — ולגבות דמי-עמלה מ' מחירו — מבלי שצה"ל או מערכת הבי' טחון יודקפו לו בכלל. אם יגיע יום בו ניתן יהיה להשוף את כל עיסקות-הרכש של ישראל, עלולות או להתגלות שערך-ריות שהחברה לישראל תחוויר לעומתן. כל האמור לעיל, אינו נוגע כמובן לכל נציגי-הרכש הממלכתיים בכתבה זו, שהם

כמובן אנשים ישרים, לויאליים למדינה ולמערכת הביטחון, ומוכנים לשאת פעול הביטחוני גם אחרי שפרשו משירותם ה' ביטחוני, תמורת עמלה ודמי-טירחה.

הבולט והמפורסם שבאלה הוא אלוף (מיל) עזר וייצמן, יו"ר מועצת המנהלים, ועד לפני זמן קצר גם בעל-מניות, בחברת אלק, המייצגת בישראל ספקי מנועים ל' מטוסי-קרב, ספקי ציוד אלקטרוני מתחכם, ועוד שורה נכבדה של יצרנים מאלה ה' מייצרים אלפי פריטים צבאיים הנצרכים ע"י מערכת הביטחון. עזר, שהוא כידוע גם אחד ממנהלי החברה הימית של יעקב מרידור ומילא ברנר, זכה בשלל נציגויות הרכש, אחרי שרובן נלקחו מידי הדר' פוקה הירש בעיקבות הסתככותיותיו.

אחרים גילו חזון הלוצי והצלחה, ב' המלצת גורמי הביטחון, להשיג נציגויות של ספקי נשק עוד קודם שישראל נכנסה עימם לעסקות-נשק גדולות. אחד מאלה הוא תדי קני, איש חיל-

האוויר לשעבר, מירידיהם הקרובים של עזר וייצמן זמוטי הוד, הוא הפך לנציג של יצרניות ציוד אלקטרוני מתחכם, עוד לפני שהיחיד האוויר הישראלי הפך לקוח של אותן חברות.

מטי הוד עצמו, המכהן עדיין כעוזרו המיוחד של שר הביטחון — תפקיד שממנו הוא עומד לפרוש בקרוב — יהפוך ככל הנראה גם הוא נציג של אחת החברות המספקות נשק לישראל. כבר הוצע לו להצטרף לחברת אלוק, זו שעזר וייצמן עמד בראשה.

הצעת חוק

יפקי הנשק הפורחים במדינת ישראל, מושכים רבים וטובים. רק השבוע גילה הימזן הארץ, כי תתאלוף חיים ירון, מי שכהן עד לפני כמה שבו' עות כראש מחלקת הציוד בחיל-האוויר — התפקיד השלישי בחשיבותו בחיל, סיים את שירות-הקבע שלו והצטרף מיד לחברת האחים מילצ'ן, המייבאת בין השאר גם ייבוא ביטחוני בסכומים עצומים.

הוא מונה כמנהל הטכני של החברה, ויחד מתפקידיו יהיה לפעול לקבלת ה' נציגות בארץ של קונצרן גנראל דיינמיקס, העומד לייצר את מטוסי-הקרב האמריקאי החדש 9א. וזאי 16, שצה"ל רוצה לרכשו עבור חיל-האוויר כמטוסי-הירוש החדש.

הארץ גילה עוד, כי לפני תת-אלוף ירון, כיהן בתפקיד המנכ"ל לעניינים ה' סכניים בחברת האחים מילצ'ן אלוף (מיל) שלמה ("צ'צ'צ'"), להט, כיום ראש עיריית תל-אביב, היה זה להט שסייע לחברת האחים מילצ'ן להשיג את הנציגות בארץ של החברה המספקת את טילי הרוק.

כראש חברת האחים מילצ'ן, שמכרה לצה"ל לפני מיספר חודשים מטוסי-נוסעים בני 11 מושבים של חברת התעופה ה' אמריקאי ב'ין, עומד ארנון מילצ'ן, צעיר דינאמי, שבשלוש השנים האחרונות הפך נציג בולט של ספקי הנשק.

דמות מוכרת נוספת בחוג הסגור של הגורמים הוא אלוף-מישנה (מיל) יעקב ימירודי, מי ששימש שנים רבות כנציג צה"ל באחת מדינות המירווח-היתרון, נימרודי, המגורר בוויילא מוצפת עתיקות בסביון, אינו רק אספן עתיקות, אלא גם אספן לקוחות. הוא לא הצליח אומנם לקבל נציגות של יצרניות-נשק כלשהי ב' ישראל, אולם לעומת זאת הוא הפך נציג של מערכת הביטחון למכירות ציוד צבאי למדינות אחרות.

אפילו טיבור רוזנבאום, הזכור לטוב, היה במשך תקופה מסוימת קשור בצורה עקיפה בעיסוקת מסוג זה. באמצעות אחת החברות הוואדוציות שלו הוא מימן כמה עיסקות-רכש גדולות של ישראל, היה קשור לפרשת רכישת 50 המיראז'ים ב' צרפת, שהועברו אחר-כך ללוב בשל האמ' ברג, ובקניית ספינות שרבורג.

שיטת ה"גורפים" היא אחד הסימפטומים של המחלל הביטחוני שנחשף במלחמת יוסה-הספורים. קיומה במדינה הכורעת תחת נטל המעמסה הביטחונית הוא שעי-יוריתה הוועקת לשמיים.

השבוע חשו ראשי השילטון בארץ כי חשיפת שערוניית הגורפים עלולה לקומם את העם נגדם. משרד-הביטחון, בראשותו של שמעון פרס — האחראי יותר מכל האחרים להנהגתה של שיטת הגורפים — הבטיח הצעת-חוק שתשים לה קץ.

הגורפים